

Journal of Education Studies

Volume 12
Issue 3 January-March 1984

Article 8

April 2023

มหาวิทยาลัยไทยกับการถ่ายทอดความรู้ตะวันตก

อรพินธ์ เจือศิริภักดี

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

เจือศิริภักดี, อรพินธ์ (2023) "มหาวิทยาลัยไทยกับการถ่ายทอดความรู้ตะวันตก," *Journal of Education Studies*: Vol. 12: Iss. 3, Article 8.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.12.3.7

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol12/iss3/8>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

มหาวิทยาลัยไทยกับการถ่ายทอดความรู้ตะวันตก

อรพันธ์ เจือศิริภักดิ์

๑. คำนำ

เนื่องจากแนวความคิดของทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ซึ่งเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงสังคม และโอกาสก้าวหน้าส่วนบุคคล ได้กลายเป็นความคิดที่นิยมแพร่หลายในหมู่นักวิชาการและนักวางแผนพัฒนาทั่วโลก ในห้วงระยะทศวรรษ ๑๙๖๐ และทศวรรษ ๑๙๗๐ (พิจารณาแนวคิดนี้ได้จาก Schultz 1961, Becker and Chiswick 1966, และ Mincer 1962 เป็นต้น) ทฤษฎีนี้จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดความเชื่อของนักวิชาการผู้วางแผนและกำหนดนโยบายการพัฒนามหาวิทยาลัยในโลกที่สาม มหาวิทยาลัยได้รับการพิจารณาว่ามี

บทบาทสำคัญในการเตรียมกำลังคนให้มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ตามความต้องการของสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการเพิ่มพูนทักษะระดับสูง ความสามารถ และคุณภาพของคน ฉะนั้นการพัฒนา กำลังคนให้มีระดับการศึกษาสูงขึ้น ก็ย่อมช่วยแก้ไขความด้อยพัฒนาได้ มหาวิทยาลัยตามแนวคิดของทฤษฎีทุนมนุษย์จึงเป็นตัวแทนสำคัญ (critical agency) ของการสร้างภาวะทันสมัยและการพัฒนาในสังคมที่ล่าช้า (Karabel and Halsey 1977 : 12-16)

ด้วยความเชื่อดังกล่าวข้างต้นนี้ รัฐบาลของประเทศด้อยพัฒนาในโลกที่สามรวมทั้งประเทศไทย ต่างเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้อง

ปรับปรุงการผลิตและการฝึกอบรมกำลังคนในระดับมหาวิทยาลัยอย่างเร่งด่วนถึงกับจัดสรรงบประมาณการลงทุนการศึกษาให้ระดับอุดมศึกษามากกว่าการศึกษาในระดับอื่นอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่การศึกษาในระดับนี้มีบริการเพียงพอแก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลได้แสวงหาความช่วยเหลือทางการเงิน และเทคนิควิชาการจากต่างประเทศหลายแหล่ง (เช่น รัฐบาลประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก มูลนิธิเพื่อการกุศล และองค์การระหว่างประเทศ) เพื่อช่วยพัฒนากำลังคนในระดับมหาวิทยาลัย การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยของประเทศในโลกลูกโลกสาม ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากแหล่งผู้ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเน้นย้ำการพัฒนาสถาบันเป็นเหมือนกุญแจดอกสำคัญที่จะเสริมสร้างความมั่นคงให้กับอุดมศึกษาในประเทศโลกที่สาม จะเห็นได้ว่ากระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยในประเทศโลกที่สาม ได้อาศัยเงินช่วยเหลือความรู้และเทคนิควิทยาการตะวันตกเป็นจำนวนมากอย่างใดก็ใดการถ่ายทอดความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกในมหาวิทยาลัยของประเทศโลกที่สามจำเป็นจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและสภาพสิ่งแวดล้อมของสังคมที่แตกต่างกันระหว่างสังคมในประเทศด้อยพัฒนา และสังคมประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก การถ่ายทอด

ความรู้เทคนิควิทยาการแก่สังคมโดยปราศจากการตระหนักถึงสภาพด้อยพัฒนาของสังคม มหาวิทยาลัยในประเทศโลกที่สามจะกลายเป็นแหล่งพึ่งพิงความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกจนถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นอาณานิคมทางวิชาการได้

บทความนี้จะวิเคราะห์บทบาทการศึกษาเพื่อการพัฒนาในระดับกว้างหรือระดับมหภาค (Macro Level) ดังนั้นระบบการศึกษาซึ่งเป็นระบบหนึ่งในสังคมจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เนื่องจากการวิเคราะห์ปัญหาในบทความนี้ยึดแนววิเคราะห์ปัญหาที่เรียกว่า World-system Perspective ของวอลเลอ์สไตน์ (Wallerstein) ซึ่งถือเอาระบบสังคมสากล (World-system) เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ (ดู Wallerstein 1974, 1976) ฉะนั้นการวิเคราะห์บทบาทการศึกษาเพื่อการพัฒนาในประเทศโลกที่สามจะถูกพิจารณาในบริบทของระบบสังคมสากล (ระบบโลก) การวิเคราะห์บทบาทการศึกษาเพื่อการพัฒนาในแนวนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองของระบบสังคมสากลที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นสาระสำคัญหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบสังคมสากลแบบทุนนิยม (Capitalist world-economy) ได้ช่วยส่งเสริมหรือจำกัดบทบาทการศึกษาเพื่อการพัฒนาใน

ประเทศโลกที่สามอย่างไร? ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายจะอภิปรายถึง :-

๑. ประวัติความเป็นมาของการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีทางการตะวันตกโดยสหรัฐอเมริกา แก่มหาวิทยาลัยไทย

๒. บทบาทของมหาวิทยาลัยไทยที่ทำให้สังคมไทยต้องเพิ่มระดับการพึ่งพิง (Dependency) ทางความรู้เทคโนโลยีทางการและทางเศรษฐกิจต่อประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

๒. ประวัติความเป็นมาของการถ่ายทอดความรู้ตะวันตกเข้าสู่มหาวิทยาลัยไทย

ลัทธิทุนนิยมที่มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลา ๑๐๐ กว่าปี ได้พัฒนาตัวเองจากรูปแบบธุรกิจเล็กจนกลายเป็นทุนนิยมผูกขาดในรูปแบบบรรษัทข้ามชาติที่แพร่ขยายสาขาครอบคลุมไปเกือบทั่วโลกการขยายตัวของทุนนิยมจากปริมาณที่แคบจนกลายเป็นระบบทุนนิยมโลกที่มีพลังและอิทธิพลอย่างมากในขอบเขตระดับสากลนี้ ประเทศผู้นำหรือประเทศแกนมหาอำนาจ (Core country) ในระบบทุนนิยมโลก เช่น สหรัฐอเมริกา ได้กีดกันกำหนดนโยบายและเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการสนับสนุนการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลก เครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรมเหล่านี้ อยู่ในรูปแบบสำคัญ ๓ รูปแบบ คือ ความช่วยเหลือ

ต่างประเทศ เงินกู้จากรัฐบาลองค์กรและเอกชนต่างประเทศ และการลงทุนของเอกชนต่างประเทศ ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีวิชาการที่สหรัฐมีให้แก่โลกที่สามจึงจัดเป็นเครื่องมือที่ชอบธรรมอันหนึ่งที่สหรัฐใช้เสริมสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของตนในระบบทุนนิยมโลก

เนื่องจากเกิดมีการขัดแย้งทางโครงสร้างอำนาจการเมืองไทยในหมู่ผู้ปกครองประเทศในขณะที่เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในทศวรรษ ๑๙๕๐ ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีวิชาการที่สหรัฐหยิบยื่นให้ประเทศด้อยพัฒนาอย่างไทยจึงไม่ได้รับการวิเคราะห์ไตร่ตรองข้อดีข้อเสียในการรับความช่วยเหลือเหล่านั้นจากผู้มีอำนาจของไทย ในสมัยนั้นมากเท่าที่ควรควรรับความช่วยเหลือจากสหรัฐเป็นไปเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มผู้มีอำนาจขณะนั้น กลุ่มผู้มีอำนาจเหล่านั้นเชื่อว่าปัญหาความด้อยพัฒนาของเศรษฐกิจไทย เป็นปัญหาเทคนิคที่สามารถแก้ไขได้โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน การรับความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีวิชาการจากสหรัฐในรูปแบบต่าง ๆ ก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะผลิตกำลังคนที่มีความสามารถและคุณภาพสูงมาช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการผลิตแบบทุนนิยมตาม

ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทย

จะเห็นว่า การถ่ายทอดความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกสู่มหาวิทยาลัยไทยเกิดจากแรงผลักดันทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ การที่รัฐบาลไทยพัฒนามหาวิทยาลัยอย่างรวดเร็วด้วยการรับความช่วยเหลือส่วนหนึ่งจากสหรัฐ ทำให้การพัฒนามหาวิทยาลัยในประเทศค่อยพัฒนาเคียงไทยได้รับการแทรกแซงจากลัทธิจักรวรรดินิยมแผนใหม่ (New Imperialism) เป็นอย่างมาก การถ่ายทอดความรู้ตะวันตกสู่มหาวิทยาลัยซึ่งเกิดขึ้นในบรรยากาศของลัทธิจักรวรรดินิยมแผนใหม่ ทำให้สังคมไทยต้องพึ่งพิงความรู้เทคนิควิทยาการและเศรษฐกิจจากประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกในระดับที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การแทรกแซงของลัทธิจักรวรรดินิยมแผนใหม่ของสหรัฐโดยมีบรรษัทข้ามชาติเป็นตัวจักรสำคัญ มุ่งกอบโกย ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานราคาถูก และขยายตลาดสินค้าในประเทศบริวาร (Periphery) ของระบบทุนนิยมโลกอย่างไทย โดยใช้ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคนิควิชาการในฐานะเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม จะกล่าวอย่างสังเขปในลำดับต่อไป

แรงผลักดันภายนอก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ รัฐบาลสหรัฐยังมีได้ริเริ่มนโยบายโอน

ย้ายทรัพยากรทางการเงินระหว่างประเทศ เพราะเชื่อว่าเศรษฐกิจแบบการแข่งขันเสรีสามารถดำเนินไปได้โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐบาล (Feis 1964 : 42) ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจของสหรัฐประสบความชะงักงันอันสืบเนื่องมาจากเศรษฐกิจโลกตกต่ำในปี ๒๔๗๒ และความล้มเหลวในการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาแบบนิวดีล (New Deal) ในช่วงทศวรรษ ๑๙๓๐ ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐจึงได้แสวงหาทางอยู่รอดให้แก่เศรษฐกิจของตนโดยใช้นโยบายต่างประเทศเข้าช่วยในการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสหรัฐ นั่นคือ นโยบายได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อช่วยการขยายตัวทางเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนของสหรัฐในต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแก่ระบบเศรษฐกิจในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง (ดู Cohen 1970 : Kolko 1969 : 48-87, Baldwin 1966 : 14) เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องแผ่ขยายลัทธิจักรวรรดินิยมอย่างจริงจังเกิดขึ้น ตั้งแต่บัดนั้นมารัฐบาลก็เริ่มแทรกแซง เข้าร่วมการจัดการ และจัดให้มีเงินกู้ต่างประเทศ การค้าและการลงทุนต่างประเทศของบริษัทเอกชนในต่างประเทศขึ้น ในที่สุดนโยบายการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของนโยบายต่างประเทศของสหรัฐได้จัดให้มีโครงการ

แลกเปลี่ยนทางการศึกษากับประเทศต่าง ๆ ใน
ลาตินอเมริกาอย่างเป็นทางการเมื่อปี ๒๔๘๑
(Black 1968 : 3-4)

ความช่วยเหลือต่างประเทศซึ่งกลายเป็น
เครื่องมืออันสำคัญอันหนึ่งในนโยบายต่างประ-
เทศของสหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีบทบาทเด่นชัด
เมื่อประธานาธิบดีทรูแมน (Truman) ได้
ประกาศนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา
๔ ข้อ (point Four) ในนโยบายข้อที่ ๔ ได้บ่งบอก
อย่างเป็นทางการถึงความตั้งใจของสหรัฐใน
การจัดให้มีการช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ต่าง-
ประเทศเพื่อจะช่วยเหลือพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศ
ด้อยพัฒนาแถบเอเชีย ออฟริกาและลาติน
อเมริกา (Truman 1964 : 112-116) ทั้งนี้
ความช่วยเหลือต่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
ในประเทศโลกที่ ๓ ซึ่งรู้จักกันในนาม “แผน
๔ ข้อ” (Point Four Program) ได้จัดให้มี
ขึ้นหลังจากที่สภาองเกรสของสหรัฐได้อนุมัติ
พระราชบัญญัติเพื่อการพัฒนาต่างประเทศ
(International Development Act) ในเดือน
มิถุนายน ๒๔๙๓ (Black 1968 : 5) เป็นที่น่า
สังเกตว่า พระราชบัญญัตินี้ได้เน้นย้ำการ
จัดให้มีโครงการช่วยเหลือทางเทคนิคและวิชา
การเพื่อส่งเสริมการกินดีอยู่ดีในประเทศโลกที่
๓ ก็จริงอยู่ แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น พ.ร.บ.
ฉบับนี้ได้เน้นถึงการขยายตัวการลงทุนของ

บริษัทเอกชนสหรัฐในประเทศโลกที่สามและ
ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงบรรยากาศที่เอื้อ
อำนวยต่อการลงทุน (Investment Climate)
ในประเทศด้อยพัฒนาเหล่านั้นด้วย (Acheson
1950 : 553-554) ทั้งนี้ธนาคารโลกได้มีบท-
บาทสำคัญตลอดมาในการสร้างเงื่อนไขดังกล่าว
โดยการให้ประเทศโลกที่สามกู้เงินเพื่อการลง
ทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

การให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของ
สหรัฐอเมริกาแก่ประเทศของสหรัฐอเมริกาแก่
ประเทศด้อยพัฒนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
เริ่มเฟื่องฟู เมื่อรัฐบาลสหรัฐได้ปรับปรุง
นโยบายต่างประเทศเหนือภูมิภาคเอเชีย กล่าว
คือ ผลสืบเนื่องมาจากการที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์
ได้ครอบครองจีนแผ่นดินใหญ่ในเดือนตุลาคม
๒๔๙๒ และสงครามเกาหลีระเบิดขึ้นในเดือน
มิถุนายน ๒๔๙๓ รัฐบาลสหรัฐเล็งเห็นความ
จำเป็นที่จะต้องต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ใน
ภูมิภาคเอเชีย ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ
ของสหรัฐได้ปรับปรุงนโยบายของตนเหนือ
ภูมิภาคเอเชีย (โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้) ให้รับใช้วัตถุประสงค์ทางการเมืองในการ
ต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์
(Grant 1979 : 3) ความช่วยเหลือต่างประเทศ
ในด้านต่าง ๆ เช่น ทางเศรษฐกิจ ทางกา
รทหาร ทางการศึกษาได้หลั่งไหลไปยังประเทศ

ด้อยพัฒนาในเอเชีย อาจกล่าวได้ว่า ความช่วยเหลือต่างประเทศเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศโลกที่สามภายใต้ “แผน ๔ ข้อ” ที่รัฐบาลสหรัฐให้แก่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถูกจัดให้มีขึ้นเพื่อรับใช้วัตถุประสงค์ทางการเมืองของนโยบายต่างประเทศของสหรัฐที่จะต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียนั้นเองในต้นทศวรรษ ๑๙๕๐ สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นประเทศผู้นำในบรรดาประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกที่ให้ความช่วยเหลือต่างประเทศแก่ประเทศด้อยพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลสหรัฐได้จัดส่งคณะสำรวจเศรษฐกิจภายใต้การนำของนายอัลเลน กริฟฟิน (Allen Griffin) ไปยังประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อเดือนเมษายน ๒๔๙๓ เพื่อปรึกษาหารือกับรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงความจำเป็นและความสำคัญของความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐต่อประเทศเหล่านี้ (ดูรายละเอียดใน Hayes 1971 : 1-43)

สำหรับประเทศไทยนั้น คณะสำรวจเศรษฐกิจของนายกริฟฟินได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความล้มเหลวของเศรษฐกิจชาตินิยมและนโยบายที่เกลียดชังชาว

จีนซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อคอมมิวนิสต์ในสมัยนั้นได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. เห็นด้วยและยอมรับข้อเสนอแนะของคณะสำรวจเศรษฐกิจกริฟฟินที่ว่า ไทยต้องการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคจากสหรัฐ เพราะทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากของไทยยังไม่ได้พัฒนา นอกจากนี้ไทยยังขาดทักษะ เทคนิคที่ทันสมัย และบุคลากรที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมในทางการบริหารสมัยใหม่ (Hayes 1971 : 223) เป็นที่คาดหวังว่าการรับความช่วยเหลือทางการเงิน และเทคนิคจากสหรัฐจะช่วยสร้างภาวะทันสมัยให้กับองค์กรของรัฐบาล การบริหาร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของไทยอันจะช่วยเยียวยาความล้มเหลวของเศรษฐกิจแบบชาตินิยมได้ รัฐบาลจอมพล ป. ได้ขอรับความช่วยเหลือต่างประเทศภายใต้ “แผน ๔ ข้อ” จากรัฐบาลสหรัฐ ในเดือนกันยายน ๒๔๙๓ ได้มีการเซ็นสัญญาให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคนิค วิชาการ (Economic and Technical Cooperation Agreement) ระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐขึ้น (Bank of Thailand 1951 : 17) ช่วงปี ๒๔๙๓-๒๔๙๔ รัฐบาลสหรัฐได้ให้ความช่วยเหลือต่างประเทศแก่รัฐบาลไทยเป็นจำนวน ๘,๘๗๖,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ (Hayes

1971 : 55) โครงการความช่วยเหลือทั้งหมดอยู่ในความดูแลขององค์การ เอ. ไอ. ดี. (หรือที่ในประเทศไทยเรียกว่า ยูซอม) มาตั้งแต่ต้น

ความช่วยเหลือทางการศึกษาเทคนิคและวิชาการที่รัฐบาลสหรัฐให้แก่ไทยในช่วงนี้เป็นโครงการที่ช่วยเพิ่มความสามารถรัฐบาลไทยในการควบคุมและบริหารกระบวนการให้และรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐ โครงการความช่วยเหลือทางเทคนิคเหล่านี้จึงเป็นโครงการในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ เช่น การจัดการคลังที่ทันสมัยของรัฐบาล นโยบายและการวางแผนเศรษฐกิจ การปรับปรุงด้านการคลังของรัฐบาล การบริหารสถิติของรัฐบาล การบริหารรัฐบาลท้องถิ่นและการฝึกอบรมข้าราชการประจำ การพัฒนาชุมชน และการสร้างคณะรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น (National Development Ministry, 1970 : 6-8)

การให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคนิควิชาการเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยได้เพิ่มปริมาณมากขึ้นหลังจากที่คณะสำรวจเศรษฐกิจอีกคณะหนึ่งซึ่งถูกส่งเข้ามาประเทศไทยโดยธนาคารโลกเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๐ คณะสำรวจเศรษฐกิจจากธนาคารโลกได้ให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง

ชาติ การปรับปรุงและสร้างเครื่องมือองค์กรของรัฐใหม่ๆ เพื่อรับผิดชอบการวางแผนและการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ยังแนะนำให้ไทยรับเงินทุนจากต่างประเทศอีกด้วย (IBRD 1959 : vii) คำแนะนำเหล่านี้ได้รับการสนองตอบจากรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ผู้ซึ่งมีชัยจากการขัดแย้งทางการเมืองในขณะที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจจากชาตินิยมเป็นการแข่งขันเสรี โดยการขจัดอำนาจของกลุ่มแปลก - เผ่าได้อย่างสิ้นเชิงในกลางทศวรรษ ๑๙๕๐) โดยการสร้างเครื่องมือและจัดตั้งองค์กรต่างๆ เพื่อสร้างภาวะทันสมัยให้กับเศรษฐกิจไทย มีอาทิ เช่น สำนักงานประมาณ (๒๕๐๒) สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (๒๕๐๒) คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (๒๕๐๒) กระทรวงพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (๒๕๐๖) กรมวิเทศสหการ (๒๕๐๖) แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔-๒๕๐๙) พร้อมทั้งการผลิตกำลังคน ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เข้าจัดการ องค์กรตั้งได้กล่าวมานี้จำเป็นจะต้องอาศัยความช่วยเหลือในรูปแบบ การเงิน อุปกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมากตลอดจนการส่งคนไทยไปศึกษาต่อและรับการฝึกอบรมต่างประเทศในหลักสูตรต่างๆ ธนาคารโลกได้กลายเป็นที่ปรึกษาสำคัญ

ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ได้มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ ในปี ๒๕๐๔ (Marzouk 1972 : 437)

การให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีวิชาการแก่มหาวิทยาลัยไทยนั้น รัฐบาลสหรัฐได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยชั้นนำและมูลนิธิเอกชนเพื่อการกุศลในประเทศของตนเป็นอย่างดี กล่าวคือ รัฐบาลสหรัฐตระหนักดีว่าโครงการความช่วยเหลือต่างประเทศที่รัฐบาลสหรัฐจัดให้แก่ประเทศด้อยพัฒนาในโลกที่สามจะได้รับการบริหารและใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาและปรับปรุงองค์กรและการจัดการ ในระบบราชการของประเทศผู้รับ (Raksasataya 1975 : 37) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างสถาบัน (Institution Building) ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสามารถทำหน้าที่และรับผิดชอบงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการบริหาร แนวคิดการสร้างสถาบันยังเน้นเรื่องการฝึกอบรมนักบริหารเพื่อให้เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย จะเห็นได้ว่าโครงการความช่วยเหลือต่างประเทศภายใต้ “แผน ๔ ข้อ” โดยเฉพาะในรูปแบบของการฝึกอบรมและให้คำปรึกษาทางเทคนิคได้กำหนดตามแนวความคิดในการสร้างสถาบันเพื่อเป็นสื่อในการชักนำการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด

นี้ได้ง่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี ๒๕๔๘ เป็นต้น

นักวิชาการและนักปฏิบัติการของสหรัฐที่รับผิดชอบในโครงการความช่วยเหลือต่างประเทศขององค์การ เอ.ไอ.ที. เชื่อว่า การสร้างสถาบันซึ่งเป็นกระบวนการพื้นฐานของการชักนำการเปลี่ยนแปลงจะช่วยพัฒนาและปรับปรุงความสามารถของแต่ละบุคคลและสถาบันให้กลายเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาประเทศได้ ความคิดนี้เน้นย้ำการฝึกอบรมผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสังคมเพราะเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงต้องมาจากข้างบนหรือบนลงสู่ล่าง (Top-down) และเมื่อการวางแผนและการสร้างองค์กรซึ่งชักนำและพิทักษ์ความคิดใหม่ ๆ (Innovations) ได้รับการสนับสนุน องค์กรเหล่านี้จะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคม (Esman 1972 : 19-39, Esman and Siffin 1975 : 17-44) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสถาบันนี้ได้แพร่หลายในข้อเขียนทางวิชาการ และในแวดวงวิชาการของสหรัฐอย่างกว้างขวาง นักวิชาการและนักปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของสหรัฐได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิฟอร์ด และองค์กร เอ. ไอ. ที. ของรัฐบาลสหรัฐให้ทำการสอนและวิจัยกระบวนการ

การสร้างสถาบัน^๕ ดังจะเห็นได้จากการตั้ง Inter-University Research Program in Institution Building (IRPIB) ขึ้นในปี ๒๕๐๕ IRPIB ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยอินเดีย นา มิชิแกนสเตท ซีราทิวส์ และฟิสเบอร์ก (Eaton 1968 : 21-22) ความช่วยเหลือต่างประเทศเพื่อการสร้างสถาบันนี้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยในประเทศไทย เนื่องจากแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างสถาบันของรัฐบาลสหรัฐได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยสหรัฐที่เกี่ยวข้องโครงการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีกับองค์กร เอ.ไอ.ที

ในเดือนธันวาคม ๒๕๐๖ มีมหาวิทยาลัยสหรัฐถึง ๗๒ มหาวิทยาลัยได้เซ็นสัญญากับองค์กร เอ.ไอ.ที ของรัฐบาลสหรัฐเพื่อไปทำงานเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีแก่ประเทศโลกที่สาม สหรัฐได้ทุ่มเงินซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงการเหล่านี้มีมูลค่ามากกว่า ๑๕๙ เหรียญสหรัฐ (Gardner 1964 : 1)

อนึ่งสำหรับการเซ็นสัญญาให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยสหรัฐแก่มหาวิทยาลัยไทยภายใต้โครงการความช่วยเหลือทางการศึกษาขององค์กร เอ.ไอ.ที (๑๙๕๓-๑๙๖๘) ปรากฏตามข้อมูลที่น่าสนใจข้างล่าง

องค์กร เอ. ไอ. ที. - โครงการสัญญามหาวิทยาลัยในไทย*

มหาวิทยาลัยในสหรัฐ	สถาบันไทย	ระยะเวลา (ปี ค.ศ.)
มหาวิทยาลัยวอชิงตัน (คณะแพทยศาสตร์)	คณะแพทย์และพยาบาลศิริราช	๑๙๕๑-๕๔
มหาวิทยาลัยโอเรกอนสเตท	,, ,, โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	๑๙๕๔-๖๐
มหาวิทยาลัยเท็กซัส	มหาวิทยาลัยเกษตร	๑๙๕๔-๕๙
มหาวิทยาลัยอินเดียนา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑๙๕๔-๕๙
มหาวิทยาลัยอินเดียนา	วิทยาลัยวิชาการศึกษา, กรุงเทพฯ	๑๙๕๔-๖๒
มหาวิทยาลัยเวสเทท	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๑๙๕๕-๖๔
มหาวิทยาลัยโคโลราโดสเตท	วิทยาลัยเทคนิค, กรุงเทพฯ	๑๙๕๖-๖๐
มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (คณะแพทยศาสตร์)	คณะวิศวกรรมศาสตร์ของวิทยาลัย SEATO	๑๙๕๙-๖๘
มหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตท	มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์	๑๙๖๒-?
	กระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ	๑๙๖๔-๖๘

* อ้างใน Montgomery 1970 : 4

จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยชื่อดังของสหรัฐต่างเกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนความรู้ตะวันตกและร่วมมือกับรัฐบาลสหรัฐอย่างดียิ่งในการที่จะช่วยสนับสนุนนโยบายต่างประเทศของสหรัฐ นำสังเกตว่ามีผู้บริหารระดับสูงและชนชั้นนำของไทยในภาครัฐบาลและเอกชนจำนวนมากที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกจากสถาบันการศึกษาดังกล่าว

ยิ่งไปกว่านั้น ความคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสถาบันยังเป็นที่ยอมรับอย่างมากจากมูลนิธิเอกชนเพื่อการกุศลของสหรัฐ เช่น ฟอร์ด รอคกัฟเฟิลเลอร์ และคานัน เป็นตัน (Thompson ๑๙๗๒ : ๓) มูลนิธิเหล่านี้เชื่อว่าการถ่ายทอดทักษะและเทคโนโลยีทางการที่ทันสมัยโดยผ่านการฝึกอบรมจะช่วยเปลี่ยนแปลงชนชั้นผู้นำในประเทศด้อยพัฒนาให้กลายเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศได้ คำว่า “พัฒนา” ของมูลนิธิหมายถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจความสามารถทางเทคโนโลยี การปรับความสามารถในการจัดการ (Arnove ๑๙๗๗ : ๑๐๘) จะเห็นได้ว่ามูลนิธิมีความเชื่อที่สอดคล้องกับรัฐบาลสหรัฐนักวิชาการ และนักปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของสหรัฐ ดังนั้นความช่วยเหลือของมูลนิธิต่อมหาวิทยาลัยในประเทศด้อยพัฒนามุ่ง

จะเพิ่มขีดความสามารถของชนชั้นผู้นำของประเทศอันนำไปสู่การปรับปรุงการทำงานขององค์กรต่าง ๆ (Ford Foundation ๑๙๗๒ : ๒๔) สิ่งนี้จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสถาบันใหม่ ๆ จำนวนหนึ่งในประเทศโลกที่สาม มูลนิธิเชื่อว่าสถาบันและชนชั้นผู้นำที่ได้รับการฝึกอบรมนี้จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จะเห็นได้ว่าแนวความคิดในการสร้างสถาบันที่รัฐบาลสหรัฐ มหาวิทยาลัยชั้นนำ และมูลนิธิเอกชนต่างให้การสนับสนุนนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกที่สามรวมทั้งประเทศไทยอย่างมีการวางแผนโดยผ่านองค์กรที่มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ องค์กรเหล่านี้จำเป็นในการวางแผนพัฒนาและการพัฒนาทรัพยากรของประเทศโลกที่สาม แนวความคิดการสร้างสถาบันจึงมีนัยที่สำคัญหลายประการเพื่อการศึกษาและการพัฒนา คือ

๑. มุ่งสร้างและเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ในประเทศด้อยพัฒนาให้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนา

๒. เน้นการถ่ายโอนความรู้ ทักษะเทคโนโลยี จากประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกไปสู่ประเทศโลกที่สาม

๓. สนับสนุนให้ชนชั้นผู้นำแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมกล่าวคือเป็นการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม “จากบนสู่ล่าง”

ด้วยความเชื่อมั่นในแนวคิดการสร้างสถาบัน องค์การ เอ.ไอ.ดี. มหาวิทยาลัยชั้นนำ และมูลนิธิเอกชนของสหรัฐ ได้กลายเป็นพลังสามประสานเพื่อสร้างสถาบันไปประเทศโลกที่สามยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเกิดขอบข่ายสากลของการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศและการกระจายความรู้ตะวันตกไปยังโลกที่สาม ซึ่งประกอบด้วยมูลนิธิใหญ่ ๆ เช่น ฟোর্ต รอคกีเฟลเลอร์ ภาณุกี องค์การการให้กู้ยืมเงินต่างประเทศเช่น ธนาคารโลก องค์การของสหประชาชาติ เช่น UNESCO UNDP และ UNICEF สถาบันวิจัยระดับชาติ เช่น International Development Research Centre of Canada (IDRC) และ International Council for Educational Development (ICED) ซึ่งตั้งอยู่ในสหรัฐ องค์การเหล่านี้ได้มารวมตัวกันปรึกษาหารือกันต่าง ๆ ที่จะบรรลุความร่วมมือในโครงการและนโยบายที่ปรับปรุงไว้ นอกจากนี้ยังมีการแบ่งแยกหน้าที่กันทำ ภายในขอบข่ายการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศแก่โลกที่สามด้วย เช่น มูลนิธิฟোর্ต และ รอคกีเฟลเลอร์ มีบทบาทเป็นตัวกระตุ้นและเป็นนายหน้าทางความคิด โดยให้เงินอุดหนุนกับโครงการทดลองต่าง ๆ พวกบรรษัทข้ามชาติและองค์กรระดับชาติ เช่น ธนาคารโลก UNDP และ องค์การ เอ ไอ ดี ให้เงินก้อนสนับสนุนโครงการ พวกหน่วยงาน

เอกชนและหน่วยงานกึ่งรัฐบาลเช่น ICED และ IDRC จัดการการวางแผนระยะยาวและจัดทำวิจัยสนามขึ้น (Arnove 1980 : 51)

แรงผลักดันภายใน การเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจไทยจากแบบชาตินิยม ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมาเป็นแบบการแข่งขันเสรีในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีผลกระทบต่อการพัฒนาระบบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย การที่คณะสำรวจเศรษฐกิจของนายกริฟฟินและของธนาคารโลกเสนอข้อสรุปคล้ายคลึงกันที่ว่า ไทยต้องพัฒนาเพราะขาดทุน เทคโนโลยี ทักษะและองค์การที่ทันสมัยในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นไทยจำเป็นต้องรับความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตก ข้อสรุปดังได้กล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาประเทศแบบตะวันตกซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐ และทศวรรษ ๑๙๖๐ แนวความคิดนี้มุ่งเน้นย้ำการเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) โดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนตลอดจนการรับทุนต่างประเทศทั้งในรูปแบบการกู้ยืมต่างประเทศ ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และเทคนิควิทยาการจากต่างประเทศ เมื่อแนวคิดในการพัฒนาประเทศแบบตะวันตกนี้ได้แพร่หลายเข้าไปในโลกที่สาม ไทยก็เช่น

เกี่ยวกับประเทศด้อยพัฒนาอื่นที่รับเอาแนวความคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ จะเห็นได้จากรัฐบาลไทยได้ยึดเอาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งวัดจากการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์รวมประชาชาติ (Gross National Product) เป็นเป้าหมายหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับต่าง ๆ ทุกแผนการ พัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาฉบับต่าง ๆ เพื่อเร่งอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์รวมประชาชาติในประเทศไทยมีลักษณะเป็นการขยายตัวทางอุตสาหกรรมซึ่งต้องพึ่งพิงการ ได้มาของทุนจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย^๖ แนวความคิดในการพัฒนาแบบตะวันตกซึ่งได้กล่าวมานี้มีผลต่อการสร้างและการ สนับสนุนนโยบายการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เป็นอย่างมาก เนื่องจากทิศทางของอุดมศึกษา ไทยซึ่งถูกกำหนดโดยรัฐบาลจะต้องสอดคล้อง กับทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น เมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ ถูก นำมาใช้ แผนนี้ได้ชี้ถึงความจำเป็นอันเร่งด่วน ในการพัฒนากำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ ในแต่ละสาขาวิชาซึ่งมาช่วยดำเนินการวางแผน พัฒนาประเทศและรับผิดชอบโครงการพัฒนา ต่าง ๆ (NEDB 1964 : 44) เมื่อตระหนักถึง ความจำเป็นอันนี้ รัฐบาลจึงได้เน้นย้ำการ พัฒนากำลังคนในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อนำ

ความรู้ความสามารถ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สังคมต้องการ ไปสนับสนุนประสิทธิภาพในการผลิตทางอุตสาหกรรมและการลงทุนภาค เอกชนอื่น ๆ เนื่องจากประเทศขาดความรู้ เทคนิควิทยาการสมัยใหม่ที่จะนำมาใช้ในการ ขยายตัวทางอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยใน ประเทศด้อยพัฒนาอย่างไทยจำเป็นจะต้องพึ่ง พาทะรู้เทคนิควิทยาการสมัยใหม่จากประเทศ อุตสาหกรรมตะวันตกเป็นอย่างมากมหาวิทยาลัย จึงเป็นเสมือนผู้นำในการพัฒนาและการ เปลี่ยนแปลง การพัฒนากำลังคนในระดับมหา วิทยาลัย ของรัฐบาลไทยดังกล่าว มาข้างต้นนี้ สอดคล้องมากกับแนวความคิดของนักทฤษฎี ทุนมนุษย์ที่เชื่อว่า ประเทศด้อยพัฒนาขาด แคลนความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะ สนับสนุนประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นจะต้องรับ ความช่วยเหลือทางการเงินและทางเทคนิคจาก ประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก มูลนิธิเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศเพราะโครงการ ความช่วยเหลือเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโลกที่สาม (Schultz 1961 : 15-16) การเผยแพร่และ การถ่ายทอดความรู้เทคนิควิทยาการสมัยใหม่ ของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกแก่มหาวิทยาลัย ไทยมักจะกระทำในรูปของความช่วยเหลือ

ทางการศึกษาและเทคนิควิทยาการ (เช่นทุนอุดหนุนการเรียน การสอน การวิจัย ผู้เชี่ยวชาญและอุปกรณ์การสอน ฯลฯ) ผ่านมูลนิธิเอกชนเพื่อการกุศล รัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก และองค์กรระหว่างประเทศไปสู่สถาบันการศึกษาตามที่กล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดความรู้ตะวันตกแก่มหาวิทยาลัยไทยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากรัฐบาลไทย (ซึ่งอยู่ภายใต้การครอบงำของเผด็จการทหารเกือบทุกยุคทุกสมัย)

๓. ประเด็นที่ควรพิจารณาในการรับความช่วยเหลือทางการศึกษาเทคนิคและวิชาการจากต่างประเทศ

ในการรับความช่วยเหลือทางการศึกษาเทคนิคและวิชาการจากต่างประเทศมีประเด็นต่าง ๆ ที่ควรนำมาพิจารณาบทพจน์ไตรตรองให้รอบคอบดังนี้ คือ

ประเด็นแรก ในการฟังฟังความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกเพื่อสร้างภาวะทันสมัยให้กับมหาวิทยาลัยไทยนั้น เป็นที่น่าสงสัยว่าความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกที่มหาวิทยาลัยถ่ายทอดให้กับผู้เรียนนั้นเป็นความรู้เทคนิควิทยาการที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยมากน้อยเพียงไร ?

ก. ความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกถูกสร้างขึ้นจากสภาพสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขของสังคมอุตสาหกรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตแบบทุนนิยม การนำความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกมาเผยแพร่ในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมย่อมก่อให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมและมีข้อจำกัดนานาประการในการรับ เช่น การนำเทคโนโลยีหรือเครื่องทุ่นแรงสมัยใหม่มาใช้ทดแทนแรงงานในสังคมที่มีแรงงานจำนวนมากอย่างเหลือเฟือเพื่อเช่นสังคมไทยอาจก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน เป็นต้น

การที่มหาวิทยาลัยถ่ายทอดความรู้เทคนิควิทยาการที่ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยให้กับผู้เรียนจึงอาจก่อให้เกิดผลด้านลบต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมในระยะยาวได้ ประเด็นความไม่สอดคล้องรับกันดังกล่าวจึงถือได้ว่าฟังฟังความรู้ตะวันตกเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสภาวะการพัฒนาแบบรับใช้ตะวันตกเป็นค่านหลักหรือส่วนใหญ่ เช่น ประเทศไทยต้องซื้อเทคนิควิทยาการราคาแพง นอกจากขาดดุลการค้าอย่างมากติดต่อกันทุกปี ยังเกิดปัญหาเครื่องจักรสมัยใหม่แย่งแรงงานคนอีกด้วย นำสังเกตว่าการฟังฟังความรู้ตะวันตกปรากฏเด่นชัดในค่านิยมวิชาชีพทางสังคมศาสตร์

ข. การผลิตความรู้และเทคโนโลยีวิทยาการ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมหาวิทยาลัย) ของสังคมอุตสาหกรรมตะวันตกนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของชนชั้นนายทุนที่เข้าไปเป็นคณะกรรมการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยชั้นนำของสหรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ฮาวาร์ด 프린스턴 คอร์เนล เยล สแตนฟอร์ด เพนซิลวาเนีย และชิราคิวส์ ฯลฯ ได้ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของบรรดานักธุรกิจชั้นนำสหรัฐผู้เป็นเจ้าของธุรกิจใหญ่โตในประเทศ และมีสาขาในต่างประเทศอีกมากมาย เช่น ธนาคารเชสแมนฮัตตัน บริษัทเจเนอรัลมอเตอร์ บริษัทสแตนดาร์ดออยล์ และบริษัทฟอร์ด เป็นต้น (Smith 1974 : 54) เมื่อชนชั้นนายทุนผู้ร่ำรวยและมีอำนาจทางการเมืองเข้าไปเป็นคณะกรรมการจัดการกิจการมหาวิทยาลัยก็สามารถกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนได้ ยิ่งไปกว่านั้นนักธุรกิจชั้นนำของสหรัฐยังสามารถควบคุมการผลิตและการเผยแพร่ความรู้ตะวันตกให้รับใช้ผลประโยชน์นายทุนเป็นด้านหลักโดยการบริจาคเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย ครู นักศึกษา โดยผ่านมูลนิธิเอกชนเพื่อการกุศล มูลนิธิเอกชนของสหรัฐส่วนใหญ่ก่อตั้งโดยนักธุรกิจที่ร่ำรวยของประเทศ เช่น มูลนิธิฟอร์ดก่อตั้ง

โดยบริษัทขายรถยนต์ฟอร์ด เป็นต้น เงินอุดหนุนต่างๆ ของมูลนิธิที่พวกนักธุรกิจให้การสนับสนุนย่อมจะช่วยผลิตความรู้ใหม่ๆ ที่เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของบริษัทที่เขาเหล่านั้นเป็นเจ้าของโดยการหนุนช่วยของการสอนและการวิจัย นอกจากนั้นการสอนในมหาวิทยาลัย จะช่วยผลิตกำลังคนที่มีความรู้ ทักษะ และวินัยในการทำงานตามความคาดหวังของระบบทุนนิยมให้กับบริษัทอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นเงินอุดหนุนเหล่านี้ยังช่วยสร้างเสริมบรรยากาศทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมแก่บริษัทของนักธุรกิจให้อยู่รอดและเจริญก้าวหน้าต่อไปอีกได้ กล่าวคือผู้คนในสังคมอาจพิจารณาว่าบริษัทธุรกิจเหล่านั้นได้ช่วยสังคม การสร้างเสริมบรรยากาศเหล่านี้ระบบการศึกษาและบรรดาสื่อสารมวลชนจะช่วยให้มาก การที่ชนชั้นนายทุนสามารถควบคุมแหล่งความรู้ การสร้างและการเผยแพร่ความรู้ให้กับสังคม ทำให้ชนชั้นนายทุนประสบความสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก แบบแผน ค่านิยม วัฒนธรรมที่รับใช้ระบบการผลิตแบบทุนนิยม หรือเพื่อพิทักษ์ค่าจุนระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ยุติธรรมเอาไว้ได้ จะเห็นว่าโรงเรียนในระบบทุนนิยมจำเป็นต่อการครอบงำของชนชั้นหนึ่งเหนืออีกชนชั้นหนึ่งซึ่งขัดแย้งกันและกัน

mony ของ Gramsci^๓ Berman อาศัยแนวความคิดของ Gramsci วิเคราะห์ปรากฏการณ์การที่มูลนิธิใหญ่ๆ ของสหรัฐ เช่น ฟোর্ด รอคกี้เฟลเลอร์ และคานะกิ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนวัตถุประสงค์ของนโยบายต่างประเทศสหรัฐได้ให้ความช่วยเหลืออุดหนุนโครงการศึกษาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยในโลกที่สามว่าเป็นการที่จะผูกมัดผู้คนและสถาบันต่างๆ ของโลกที่สามเข้ากับค่านิยมหลัก (Dominant Values) ของรัฐชนชั้นนายทุนสหรัฐ ชนชั้นนายทุนและชนชั้นปกครองสหรัฐประสบความสำเร็จในการครอบงำทางอุดมการณ์ (Ideological Hegemony) โดยการควบคุมการสร้างการเผยแพร่และการให้คุณค่าทางความรู้ ความรู้ที่ได้มาโดยผ่านเครื่องมือที่ถูกอนุมัติแล้วและความรู้ที่ได้รับการรับรองจากพวกเขาเท่านั้น จึงจะเป็นความรู้ที่ยอมรับกันในสังคม (Berman, 1979 : 155)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น เราจะเห็นว่าแท้จริงแล้วความรู้เทคนิควิทยาที่ผลิตขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมเองก็มีได้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการกินดีอยู่ของคนส่วนใหญ่ในสังคมตะวันตกเป็นหลัก หากแต่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรับใช้การพัฒนาเศรษฐกิจอันเป็นผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมเป็นหลัก การศึกษาในระบบทุน

นิยมไม่ได้รับการสนับสนุนให้เกิดความเสมอภาคกันในสังคม ตรงกันข้ามกลับช่วยถ่วงและเพิ่มความไม่เสมอภาคระหว่างชนชั้น เชื้อชาติ เพศ และกลุ่มสังคมอื่นๆ บทบาทของการศึกษาคือการผลิตพลังแรงงานให้กับระบบการผลิตแบบทุนนิยมที่มีการแบ่งงานทำ (Division of labor) และควบคุมกันเป็นลำดับขั้น (ดู Bowles and Gintis 1977) ยิ่งไปกว่านั้นโรงเรียนในระบบทุนนิยมได้กลายเป็นเครื่องมือในการครอบงำของชนชั้นปกครองเพราะโรงเรียนสอนความรู้และถ่ายทอดแบบแผนค่านิยมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของสังคมที่เป็นประโยชน์ในการค้ำจุนโครงสร้างชนชั้นเอาไว้ เนื่องจากความสำเร็จในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยไทยได้อาศัยองค์ความรู้ วิธีการ และเทคนิคจากประเทศตะวันตกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นโอกาสที่มหาวิทยาลัยจะกลายเป็นแหล่งของอาณานิคมทางวิชาการดูจะมีไม่ใช่น้อย กรณีการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ (จุฬารัตนพิทย ๒๕๓๓ : ๑-๑๕, และปริษา ๒๕๒๓ : ๑-๖) และรัฐประศาสนศาสตร์ (ดู อุทัย ๒๕๒๖ : ๓๗๔-๓๘๐) ในประเทศไทยเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการเป็นอาณานิคมทางวิชาการได้เป็นอย่างดี

ก. การถ่ายทอดความรู้ตะวันตกแก่มหาวิทยาลัยไทยนั้นได้อาศัยความช่วยเหลือต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ (เช่น เงิน

อุปกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญ) จากสหรัฐ มีบ่อยครั้งที่มูลนิธิเพื่อการกุศลของสหรัฐได้เป็น “นายหน้าทางความคิด” ซึ่งแนะนำให้มหาวิทยาลัยไทยถ่ายทอดความรู้ตะวันตกในสาขาที่มูลนิธิสนใจ ยิ่งไปกว่านั้นมูลนิธิยังได้ใช้อำนาจกำหนดลักษณะทางวิชาการและวิชาชีพในบางสาขาขึ้นเพื่อรับใช้วัตถุประสงค์ของมูลนิธิเองอีกด้วย (Arnoue 1977 : 113) ดังจะเห็นได้จากกรณีที่มูลนิธิฟอร์ดช่วยก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในปี ๒๕๐๙ เพื่อเปิดสอนวิชา รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ พัฒนาเศรษฐกิจ และสถิติประยุกต์ เป็นต้น (ผู้สนใจโปรดดู Juasiripukdee 1983) เมื่อการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพในสาขาที่มูลนิธิต้องการนั้นไม่ตอบสนองความต้องการและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของสังคมไทยและประเทศโลกที่สามอื่นๆ ความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกจำนวนไม่น้อยจึงเป็นความรู้เทคนิควิทยาการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมโลกที่สามดังกล่าว

ประเด็นที่สอง กระบวนการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยได้สร้างเงื่อนไขในการปลดปล่อย (Liberlate) เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความริเริ่ม (Creative Man) ใช้ความรู้ความสามารถของตนช่วยในการพัฒนาประเทศได้มากน้อยแค่ไหน?

ก. กระบวนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยในสหรัฐส่วนใหญ่ได้เสริมสร้างจิตสำนึกแบบพึ่งพิงให้แก่บรรดาครู นักศึกษา ผู้รับการฝึกอบรมที่ได้รับเงินอุดหนุนจากแหล่งทุนต่างๆ ให้ไปศึกษาอบรมที่สหรัฐ กระบวนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนและผู้รับการฝึกอบรมมีวิสัยทัศน์ หัดมองและวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาในกรอบความคิดของนักวิชาการตะวันตกผู้เรียนและผู้รับการฝึกอบรมจึงมีส่วนร่วมในความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศแบบตะวันตก การที่บุคคลเหล่านี้เกิดความเชื่อมั่นในการพัฒนาประเทศแบบตะวันตกจะส่งผลให้เกิดแนวโน้มที่จะนำเอาวิธีการแก้ไขปัญหาการพัฒนาแบบตะวันตกซึ่งเน้นย้ำทุนต่างประเทศ เทคโนโลยี และผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในประเทศของตนอย่างไม่จำแนก การแก้ไขปัญหแบบนี้ย่อมส่งผลให้ประเทศโลกที่สามต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจกับประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกมากขึ้น (Fuenzalida 1979 : 10 – 15) เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยการใช้ปุ๋ยเคมีและเครื่องจักรกลสมัยใหม่ที่จะต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นการเกษตรที่ใช้เครื่องจักรกลมักจะผลิตเพื่อขายมากกว่าเพื่อบริโภค กำไรจากการขายแทนที่จะเป็นของเกษตรกรไทย กลับตกอยู่ในมือ

พวกนายทุนและบรรษัทข้ามชาติไปเสียอีก เป็นต้น เมื่อบรรดาผู้สำเร็จการศึกษาและผู้ได้รับการฝึกอบรมจากต่างประเทศกลับไปสอนในมหาวิทยาลัยของตน บุคคลเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะถ่ายทอดความรู้ วิธีการมองและวิเคราะห์ปัญหาแบบตะวันตกให้กับนักศึกษาของตนเอง รุ่นแล้วรุ่นเล่าต่อไป

ข. กระบวนการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยไทย ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่อาจจะเรียกว่าเป็นกระบวนการปลดปล่อยตนเอง (Liberating Process) ได้ ระบบการศึกษาที่ไปลอกเลียนแบบจากประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของคนส่วนใหญ่ในสังคมสืบเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยไม่สามารถสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนเริ่มปลดปล่อยตัวเอง การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถเสริมสร้างการพัฒนาบุคคล (เช่น จิตสำนึกแบบอิสระ ความสามารถในการสร้างสรรค์) และความเสมอภาคทางสังคม การศึกษาของประเทศด้อยพัฒนาในโลกที่สามจึงกลายเป็นผู้ค้าจุนพิทักษ์รักษาโครงสร้างสังคมแบบเดิมมากกว่าจะเป็นผู้เปลี่ยนแปลง (Carnoy 1974 : 14) นอกจากนั้นกระบวนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยไทยที่ทำการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนราวกับว่า สภาพสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขของสังคมไทยและประเทศ

อุตสาหกรรมตะวันตกไม่มีความแตกต่างกันมากนัก มหาวิทยาลัยไทยได้กลายเป็นแหล่งอาณานิคมทางวิชาการซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับว่ามหาวิทยาลัยไทยเป็น “สาขาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ” (Fuenzalida 1979 : 12) จะเห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่จะเป็นแหล่งผลิตกำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศเท่านั้น ยังเป็นแหล่งเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ โลกทัศน์ ความคิดความเข้าใจและค่านิยมเกี่ยวกับการพัฒนาแบบทุนนิยมให้กับสังคมอีกด้วย นั่นก็คือมหาวิทยาลัยไทยและสถาบันการศึกษาไทยโดยทั่วไปได้มีส่วนอย่างสำคัญในการสนับสนุนไม่โดยตรงก็โดยอ้อมต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแบบตะวันตกของไทย เมื่อพิจารณาว่าระยะที่ผ่านมา แผนและการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยทุกแผนต่างเน้นย้ำการเติบโตทางอุตสาหกรรมภาคเอกชน การสร้างความทันสมัยแบบตะวันตกในเขตเมืองจนทำให้ช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองกับชนบทเพิ่มมากขึ้นทุกที นั่นก็เท่ากับว่ามหาวิทยาลัยมีส่วนทางอ้อมในการเพิ่มช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย และมีส่วนทางอ้อมในการเพิ่มความไม่ยุติธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้นนั่นเอง

๔. บทสรุป

ในกระแสนของการขยายตัวและพัฒนาการของระบบทุนนิยมโลก มหาวิทยาลัยของประเทศในโลกลูกที่สามได้รับการพิจารณาว่า เป็นสถาบันสำคัญที่จะช่วยเกื้อหนุนการเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก โดยผ่านกระบวนการสร้างจิตสำนึกแบบตะวันตก กระบวนการสร้างจิตสำนึกแบบตะวันตกนี้ได้รับการผลักดันอย่างมากจากแรงผลักดันภายนอก ซึ่งมีรัฐบาลสหรัฐในฐานะผู้นำประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกเป็นผู้ประสานที่สำคัญร่วมกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในสหรัฐและมูลนิธิที่มีผลประโยชน์ผูกพันกับบรรษัทข้ามชาติ ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนร่วมมือเป็นอย่างดีจากรัฐบาลของประเทศโลกที่สามในการรับการถ่ายทอดความรู้ตะวันตกเข้าสู่ระบบสังคมของประเทศโลกที่สาม

บทความนี้พยายามอภิปรายถึงกรณีของไทยที่รับเอาความคิดตะวันตกดังกล่าว โดยได้รับความยินยอมพร้อมใจด้วยดีจากรัฐบาลที่ไม่เป็นประชาธิปไตยซึ่งมีจุดยืนอยู่บนผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยของประเทศไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงครามหรือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นต้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากธนาคารโลก

และรัฐบาลสหรัฐก็ดี การส่งเสริมให้คนไทยในระบบราชการและเอกชนไปศึกษาอบรมต่างประเทศด้วยทุนจากรัฐบาลสหรัฐ รัฐบาลอื่นๆ ในประเทศตะวันตก และจากมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อจะเพิ่มบทบาทให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศแบบตะวันตกตามแนวคิดของทฤษฎีทุนมนุษย์ก็ดี ได้ส่งผลให้ปรัชญาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการพัฒนามหาวิทยาลัยไทย มีทิศทางการพัฒนาสอดคล้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบตะวันตก นั่นคือ ผลิตกำลังคนเพื่อรับใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติที่ถูกกำหนดเค้าโครงและยุทธศาสตร์โดยปัจจัยภายนอกเพื่อให้รับใช้เป้าประสงค์ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกเป็นต้นหลักตั้งแต่นั้น

ดูเหมือนว่าผลผลิตของมหาวิทยาลัยไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันกำลังรับใช้ *อะไรบางอย่าง* ที่ห่างไกลจากผลประโยชน์ และความต้องการหลัก ๆ ของคนยากไร้ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยมากขึ้นทุกที ! ด้านหนึ่งเป็นด้านปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่รุมล้อมเข้ามา แต่อีกด้านหนึ่งที่สำคัญนั่นคือด้านมหาวิทยาลัยเองที่ต้องพึ่งพาทฤษฎี กรอบความคิด วิธีคิด หรือมีโครงสร้างทางความคิดแบบตะวันตกเพิ่มขึ้นทุกขณะทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว นี่คือจิตสำนึก

ตะวันตกที่ได้รับการต่อยอด โดยโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของไทยเองที่เอื้ออำนวยอย่างมากต่อการขยายตัวและพัฒนาของระบบทุนนิยมโลก

ที่กล่าวมาผู้เขียนมิได้หมายความว่าความรู้ตะวันตกจะไม่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในบางด้านก็หาไม่ แต่ที่อภิปรายมาข้างต้นต้องการชี้ให้เห็นว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้ตะวันตกมีจุดกำเนิดในลักษณะที่รับใช้เป้าประสงค์และผลประโยชน์ของผู้ควบคุมการผลิตและผู้ส่งเสริมการผลิตความรู้ดังกล่าวเป็นหลัก นั่นก็หมายความว่าถ้ารัฐบาลไทยเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยมากขึ้นหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น การประยุกต์ความรู้เทคนิควิทยาการตะวันตกในบางด้านในบางระดับให้ตอบสนองความต้องการและความ

จำเป็นทางสังคมเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมก็ย่อมเกิดขึ้นได้

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนใคร่เรียกร้องให้ผู้สนใจปรากฏการณ์การขอรับความช่วยเหลือทางการศึกษาและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาสังคมไทยได้ ศึกษา วิจัย และค้นคว้าอย่างจริงจังให้มากขึ้น ในประเด็นเรื่องผลกระทบของการถ่ายทอดความรู้ เทคนิควิทยาการตะวันตก (โดยเฉพาะสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์) ของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ต่อสังคมไทยโดยส่วนรวมนั้นเนื่องจากประเด็นเรื่องนี้มีค่อนข้างมีระดับธรรม-สูง การศึกษาเฉพาะกรณีหรือระดับนามจุลภาคจะให้คำตอบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการศึกษาในระดับเฉพาะเรื่องหลายๆ กรณีจะสามารถหาข้อสรุปในระดับกว้างได้ต่อไป

เชิงอรรถ

* การวิเคราะห์ปัญหาการศึกษาไทยโดยใช้แนววิเคราะห์ปัญหาแบบ World-system perspective เริ่มได้รับความนิยมนักวิชาการหลายท่าน เช่น ชยันต์ วรรธนะภูติ และ สวัสดิ์ บรรเทิงสุข (๒๕๒๔) ใช้แนววิเคราะห์นี้วิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัยกับสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ

^๒ บางตอนของส่วนนี้มาจาก Juasiripukdee, 1983.

^๓ นโยบายต่างประเทศ ๔ ข้อที่แถลงโดยประธานาธิบดีทรูแมนสรุปได้ดังต่อไปนี้

- ก. จะยังให้ความช่วยเหลือต่อสหประชาชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ข. ยังคงดำเนินแผนงานเพื่อแก้ไขเศรษฐกิจโลกต่อไป
- ค. ให้ความช่วยเหลือทางการทหารเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแก่ประเทศที่รักเสรีในการต่อต้านการรุกราน
- ง. จัดให้มีแผนงานใหม่ ๆ ที่จะนำประโยชน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมของสหรัฐ ฯ ไปช่วยปรับปรุงความเจริญในประเทศด้อยพัฒนา (Truman 1949)

“ความจำเป็นอันนี้เนื่องมาจากความจริงที่ว่า ถ้าประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นประเทศสังคมนิยมหรือประเทศคอมมิวนิสต์ อำนาจของกลุ่มสังคมนิยมที่เพิ่มขึ้นจะมีผลกระทบต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวย และเป็นผลประโยชน์ต่ออิทธิพลของสหรัฐ ในการครอบงำประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การส่งสินค้าออกทางอุตสาหกรรม และการลงทุนต่างประเทศของสหรัฐ ในประเทศเหล่านี้อาจจะลดลงเพราะสถานการณ์การเมืองที่ไม่เอื้ออำนวย

ผู้สนใจการศึกษาเฉพาะกรณีของการสร้างสถาบันและการศึกษาในประเทศไทย โปรดดู Siffin 1967 และ Porter 1967

ผู้สนใจผลกระทบของหนี้ต่างประเทศที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย โปรดดู Atthakor 1982

Gramsci พัฒนาความคิดของเขามาจากความคิดเกี่ยวกับโครงสร้างส่วนบนของมาร์กซ์ เพื่อที่จะทำให้เข้าใจว่าสังคมทำหน้าที่กันอย่างไร การพัฒนาความคิดนี้เขาได้ให้ความสำคัญใหม่แก่รัฐและการศึกษาของรัฐ ผู้สนใจแนวความคิดเกี่ยวกับ hegemony และบทบาทของการศึกษาเป็นทั้ง hegemony และ counter-hegemony โปรดดู Gramsci 1971.

บรรณานุกรม

- Acheson, Dean, “Aid to Underdeveloped Areas as Measure of National Security.” *Department of State Bulletin*, 22(561) : 552-555 April 10, 1950.
- Arnove, Robert F., “The Ford Foundation and ‘Competence Building’s Overseas : Assumptions, Approaches, and Outcomes,” *Studies in Comparative International Development* 12(3) : 100-126, Fall 1977.

- , “Comparative Education and World-Systems Analysis,” *Comparative Education Review*, 24(1) : 48-62, February, 1980.
- , “Foundations and the Transfer of Knowledge,” in *Philanthropy and Cultural Imperialism*. pp. 305-330, edited by Robert F. Arnove, G.K. Hall & Co., Boston, Massachusetts, 1980, 473 pp.
- Atthakor, Wiwatchai, *Thailand Development Policy and the External Debt Problem, 1961-1979*, Unpublished doctor's thesis, the Graduate School, Indiana University, Bloomington, November, 1982, 413 pp.
- Bank of Thailand, *Annual Report 1951*, the Bank of Thailand, Bangkok, 1951.
- Becker, G.S. and Chiswick, B.R., “Education and the Distribution of Income,” *American Economic Review* 56 : 358-369, 1966.
- Berman, Edward H., “Foundations, United States Foreign Policy, and African Education, 1945-1975,” *Harvard Education Review*, 49(2) : 145-179, May 1979.
- Black, Lloyd D., *The Strategy of Foreign Aid*, D. Van Nostrand Company, Inc., New Jersey, 1968, 176 pp.
- Bowles, Samuel and Gintis Herbert, *Schooling in Capitalist America*. Basic Books, Inc., New York, 1976.
- Carnoy, Martin, *Education as Cultural Imperialism*, Longman, Inc., New York, 1974, 378 pp.
- Cohen, Fred, “Private Power & U.S. Foreign Policy,” *Pacific Research & World Empire Telegram*, pp. 5-10, June, 1970.
- Eaton, Joseph W., *The Inter-University Research Program in Institution Building, A Review of Phase I, 1964-1968*, Research Headquarters, University of Pittsburgh, Pittsburgh, 1968, 36 pp.
- Esman, “The Elements of Institution Building,” in *Institution Building and Development*, pp. 19-39, edited by Joseph W, Eaton, Sage Publications, Beverly Hills, 1972, 240 pp.
- Esman, Milton J. and Siffin, William J., “Major Properties and Purposes of the IB Perspective”, in *Institution Building : A Reader*, pp. 17-44. edited by Amy G. Mann. International Development Research Center, Indiana University, Blolmington, 1975, 152 pp.
- Feis, Herbert, *Foreign Aid and Foreign Policy*, St. Martin's Press, New York, 1964, 246 pp.
- Ford Foundation, *The Foundation and the Less Developed Countries : The Decade of the Seventies*, Staff Working Paper, the Ford Foundation, New York, April 1972, 69 pp.
- Fuenzalida, Edmundo F., “The Contribution of Higher Education to a New International Order,” Unpublished paper, 1979, 38 pp.

- Gardner, John W., *AID and the Universities : A Report to the Administrator of the Agency for International Development*, Education and World Affairs, New York, 1964, 57 pp.
- Gramsci, Antonio. *Selections from the Prison Notebooks*, edited by Quintin Hoare, International Publishers, New York, 1971.
- Grant, James P., "Perspectives on Development Aid : World War II to Today and Beyond" *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 442 : 1-12, March, 1979.
- Hayes, Samuel P., *The Beginning of American Aid to Southeast Asia*, D.C. Heath and Company, Lexington, Massachusetts, 1971, 336 pp.
- International Bank for Reconstruction and Development. *A Public Development Program for Thailand*, The Johns Hopking Press, Baltimore, 1959. 301 pp.
- Juasiripukdee, Orapun, *A Case Study of the American Technical Assistance to the National Institute of Development Administration (NIDA) in Thailand*. Unpublished doctor's thesis, the Graduate School Indiana University, Bloomington, August, 1983, 278 pp.
- Karabel, Jerome and Halsey, A.H., "Educational Research : A Review and an Interpretation" in *Power and Ideology in Education*, pp. 1-85, edited by J. Karabel and A.H. Halsey, Oxford University Press, New York, 1977, 670. pp.
- Kolko, Gabriel. *The Roots of American Foreign Policy*, Beacon Press, Boston, 1969, 166 pp.
- Marzouk, Girgis A., *Economic Development and Policies*, Rotterdam University Press, Rotterdam, 1972, 472 pp.
- Mincer, "On-the-Job Training : Costs, Returns and Some Implications," *The Journal of Political Economy*, 70(5) : 50-73, October 1962.
- Montgomery, Warner Miller, *The Purpose And Problems of A.I.D. Educational Assistance To Thailand*, Malley Lithoprinting, Inc, Michigan, 1970, 117 pp.
- National Development Ministry, *Thailand Development Report*, V(5) : 1-9, April/June, 1970.
- National Economic Development Board, (NEDB), *The National Economic Development Plan 1961-1966, Second Phase : 1964-1966*, the National Economic Development Board, Bangkok, 1964.
- Porter, Willis P., *College of Education, Bangkok, Thailand : A Case Study in Institution Building*, Inter-University Research Program on Institution Building, University of Pittsburgh, 1967.

- Raksasataya, Amara, "Foreign Aid to Public Administration in Thailand in the 1980's," in *The Role of Foreign Financial Assistance to Thailand in the 1980's*, pp. 34-52, edited by W. Lee Baldwin and W. David Maxwell, D.C. Heath and Company, Lexington, Massachusetts, 1975, 167 pp.
- Schultz, Theodore W., "Investment in Human Capital." *The American Economic Review* 51(1) : 1-17, March, 1961.
- Siffin, William J., *The Thai Institute of Public Administration : A Case Study in Institution Building*, Interuniversity Research Program on Institution Building Research, University of Pittsburgh, 1967, 275 pp.
- Smith, David N., *Who Roles the Universities*, Monthly Review Press, New York, 1974, 295.
- Truman, Harry S. "Inaugural Address of Harry S. Truman, January 20, 1949" Public Papers of the presidents of the United States, Government Printing Office, Washington D.C., 1964.
- Thompson, Kenneth W., *Higher Education for National Development : One Model for Technical Assistance*, International Council for Educational Development, New York, Occasional Paper, No. 5, 1972, 24 pp.
- Wallerstein, Immanuel, "The Rise and Future Demise of the World Capitalist System: Concepts for Comparative Analysis," *Comparative Studies in Society and History* 16(4) : 387-415, September, 1974.
- , "A world-system perspective on the social sciences" *British Journal of Society* 27(3) : 343-352, September, 1976.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, "วิชาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย" ใน *วิกฤตการณ์ความคิดของเศรษฐศาสตร์ไทย* 2523 (กรุงเทพ : กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรกฎาคม 2523)
- ชัยนัฏ วรรณะภูติ และ สวัสดิ์ บรรเท็งสุข "มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย" *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* ปีที่ 9 ฉบับที่ 1, สิงหาคม-กันยายน, 2524.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ "บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์ไทย" ใน *วิกฤตการณ์ความคิดของเศรษฐศาสตร์ไทย* 2523 (กรุงเทพ : กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรกฎาคม 2523).
- อุทัย เลาหวิเชียร, "การเรียนรู้การสอนรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย," *วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์* ปีที่ 23 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม 2528.